

Abstract
Let's Get to Know Book in Series

Walaiporn Somboon

This article concerns with the book in series which is a type of books that commanded specific policy in its publication to publish sequentially any special field of interest to meet the needs of those readers who are interested in such particular field. Definition, and general characteristics of book in series are presented, and development of book in series in foreign countries and in Thailand alike are discussed.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มารู้จักหนังสือชุด (series) กันเถอะ

วลัยพร สมบูรณ์*

หนังสือเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งประเภทหนึ่งในการพัฒนาความคิดของประชากร เป็นรากฐานเบื้องต้นในการพัฒนาประเทศ ทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคม เพราะหนังสือเป็นสื่อที่ช่วยในการให้ข้อมูลเรื่องความสำเร็จ ความผิดพลาดในอดีตของมนุษย์ ตลอดจนแนวความคิดการประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ของผู้รู้ และนักปราชญ์ทั้งหลายทั้งในอดีตและปัจจุบัน ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

ปัจจุบันเทคโนโลยีในการผลิตหนังสือเจริญก้าวหน้าไปมาก ทำให้การผลิตหนังสือต่าง ๆ ออกสู่ท้องตลาดให้ผู้อ่านเลือกอ่านได้ตามความต้องการ และความสนใจอย่างมากมาย โดยทั่วไปหนังสือส่วนใหญ่จะจัดพิมพ์ออกมาในลักษณะเป็นเรื่องที่จบในเล่มเดียว และเนื่องจากสำนักพิมพ์ส่วนใหญ่มักผลิตหนังสือออกมาด้วยจุดมุ่งหมายทางด้านธุรกิจ กล่าวคือ ผลิตหนังสือตามความต้องการหรือความนิยมของตลาดเป็นหลัก ดังนั้น สำนักพิมพ์และหน่วยงานบางแห่งจึงมีการวางนโยบายในการผลิตหนังสือไว้กว้าง ๆ เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในภายหลัง

แต่นอกจากนโยบายกว้าง ๆ ของสำนักพิมพ์แล้ว ในธุรกิจการผลิตหนังสือก็ยังต้องมีหนังสือประเภทหนึ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ในการผลิตกำหนดไว้ให้ปฏิบัติตามอย่างแน่นอน นับแต่เริ่มต้นจัดพิมพ์ว่าจะเป็นการเสนอวรรณกรรมสาขาใดให้ต่อเนื่องกัน เพื่อสนองตอบ

ความต้องการของผู้สนใจในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นพิเศษ หนังสือประเภทนี้ก็คือหนังสือชุด (series)

ความหมายของหนังสือชุด

คำว่า "หนังสือชุด" นี้มีผู้ให้คำนิยามไว้มากมาย เช่น

1. ตามหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการแบบแองโกล-อเมริกัน ได้ให้ความหมายไว้ 3 ประการ คือ

1.1 หมายถึง หนังสือที่จัดพิมพ์ออกมาเป็นเล่ม ๆ อย่างต่อเนื่อง และมีความสัมพันธ์กันโดยมีชื่อเรื่องรวม (collective title) ปรากฏอยู่ที่หน้าปกในหน้าชื่อเรื่อง หรือที่ปกนอกของหนังสือทุกเล่ม มีลักษณะรูปแบบการจัดพิมพ์เหมือนกันและมักจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เดียวกัน

1.2 เป็นงานเขียนที่จัดพิมพ์ออกมาอย่างต่อเนื่องกัน และมีการจัดพิมพ์รูปเล่มคล้ายคลึงกัน

1.3 หนังสือแต่ละเล่มในชุดนั้นจะเรียงลำดับตามตัวเลข (Anglo - American Cataloging Rules 1978 : 570)

2. ตามพจนานุกรมภาษาอังกฤษของออกซฟอร์ด (Oxford English Dictionary) คือ

2.1 หมายถึง กลุ่มของงานเขียนที่พิมพ์ออกมาต่อเนื่องกัน หรือมีจุดมุ่งหมายที่ให้อ่านต่อเนื่องกันไปตามลำดับ เช่น หนังสือชุดที่รวมบทความต่าง ๆ โดยผู้เขียนคนเดียว อาจมาเป็นเล่มเดียวหรือเป็นชุดก็ได้

* วลัยพร สมบูรณ์ อ.บ., อ.ม. บรรณารักษ์ 4 งานพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 หมายถึง หนังสือที่จัดพิมพ์ต่อเนื่องกันหลายเล่ม โดยมีลำดับก่อนหลังเห็นได้ชัดเจน เช่น จะมีคำว่า ลำดับที่ 1, 2, 3 เป็นต้น

2.3 หมายถึง หนังสือของสำนักพิมพ์หนึ่งๆ ที่พิมพ์อย่างต่อเนื่องกัน โดยมีจุดมุ่งหมายแน่นอน มีรูปเล่มคล้ายกัน มีเนื้อหาวิชาเดียวกัน และใช้ชื่อเรื่องรวมที่สื่อความหมายถึงจุดมุ่งหมายในการจัดทำ และเนื้อหาสาระที่นำเสนอไว้อย่างกว้างๆ (Todd 1974 : 68)

3. สุทธิลักษณ์ อำนวยวงศ์ (2520 : 3) ได้ให้ความหมายของ "หนังสือชุด" ว่าเป็นหนังสือที่พิมพ์ออกมาเป็นชุดจำนวนหลายเล่ม มีเนื้อเรื่องสัมพันธ์กัน จัดพิมพ์อย่างต่อเนื่องกันให้มีลักษณะรูปเล่มเป็นแบบเดียวกัน โดยสำนักพิมพ์เดียวกันหรือหน่วยราชการสถาบันเดียวกัน มีชื่อชุดปรากฏอยู่ในเล่ม อาจบอกไว้ที่ปกนอก หน้าปกใน หรือด้านหลังของปกในหรือบางที่อาจบอกไว้ที่คำนำ

ลักษณะทั่วไปของหนังสือชุด

1. ชื่อเรื่องรวมจะปรากฏอยู่ในหนังสือทุกเล่มในชุดนั้น
2. หนังสือทุกเล่มในชุดมีเนื้อหาวิชาสัมพันธ์กัน
3. หนังสือแต่ละเล่มในชุดจะจัดพิมพ์แยกจากกัน
4. หนังสือทุกเล่มในแต่ละชุดปกติดแล้วจะจัดพิมพ์ให้มีรูปเล่มเหมือนกัน
5. มีการจัดพิมพ์หนังสือแต่ละเล่มในชุดออกมาเป็นระยะทยอยต่อเนื่องกัน
6. หนังสือชุดส่วนมากจะมีการกำหนดลำดับของหนังสือแต่ละเล่มในชุด ซึ่งปกติดแล้วจะกำหนดเป็นหมายเลข
7. มีการจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์หรือนิตยบุคคลเดียวกัน

พัฒนาการการจัดทำหนังสือชุดในต่างประเทศ

การจัดทำหนังสือชุดได้มีการจัดพิมพ์เป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษช่วงปลายศตวรรษที่ 17 โดยเริ่มต้นจากการจัดพิมพ์บทละครเป็นเล่มเล็ก ๆ มีหมายเลขประจำ และราคาของแต่ละเล่มกำกับไว้ด้วย การจัดพิมพ์เป็นเล่มเล็ก ๆ นี้ก็เพื่อความสะดวกและประหยัดในการรวมเล่ม ซึ่งร้านหนังสือจะเป็นผู้จัดทำขึ้นภายหลังรวมทั้งการจัดทำหน้าชื่อเรื่องด้วย หนังสือประเภทนี้เริ่มเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในระหว่างปี ค.ศ. 1830 ถึง 1840

เริ่มแรกทีบทละครที่พิมพ์เป็นเล่มเล็ก ๆ นี้ขายดีและแพร่หลายมากมาจนถึงในช่วง ค.ศ. 1750 ในสมัยนั้นคำว่า "หนังสือชุด" มีความหมายว่า หนังสือเล่มเล็ก ๆ ที่ขายได้มาก โดยดูจากจำนวนตัวเลขที่ประจำหนังสือแต่ละเล่ม ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ นอกจากจะมีการจัดพิมพ์บทละครแล้ว ร้านหนังสือต่างๆ ได้พยายามรณรงค์เพื่อที่จะทำให้หนังสืออื่น ๆ มีลักษณะเป็นหนังสือชุดเช่นกัน เช่น หนังสือที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับฆาตกรรม และรายงานการพิจารณาถึงความต่าง ๆ ที่รวบรวมโดยบาทหลวงผู้ที่มีโอกาสเข้าไปฟังการตัดสินคดีในที่คุมขัง ซึ่งผู้นิยมอ่านหนังสือประเภทนี้เป็นสามัญชนมากกว่าจะเป็นผู้ที่มีฐานะร่ำรวย

เนื่องจากในสมัยนั้น หนังสือโดยทั่วไปมีราคาแพงมาก จึงทำให้เกิดมีห้องสมุดที่ให้บริการเช่าหนังสือขึ้นมา และเป็นที่ยอมรับของผู้อ่านโดยทั่วไปเพราะเสียค่าบริการต่ำกว่าการที่จะไปหาซื้อมาอ่านเอง นอกจากนั้นการที่มีผู้จัดพิมพ์หนังสือเล่มเล็ก ๆ ที่มีราคาข้อมเยาขึ้นมาดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นที่ต้องการของตลาด และทำให้ธุรกิจนี้ดำเนินการต่อไปได้ (Siakanakas, in Kent, Lancelot and Daily, eds. 1979 : 254)

ในปี ค.ศ. 1784 John Wesley ซึ่งเป็นศาสนิกของคริสตศาสนิกนิกาย Methodist ร่วมกับองค์การ The

Thirty-Nine of the Church of England ซึ่งเป็นองค์กรรรมของโบสถ์ต่าง ๆ จำนวน 39 แห่งของลัทธิ Methodist แห่งประเทศอังกฤษ ได้จัดทำหนังสือชุดของบทความทางศาสนาตามลัทธิของตนขึ้นมา เพื่อนำไปเผยแพร่ในประเทศสหรัฐอเมริกา บทความเหล่านี้ได้แก่ เรื่อง "Of Faith in the Holy Trinity" "Of the Work, or the Son of God, Who Was Made Very Man" เป็นต้น (Buckly, in Jackson, ed. 1968 : 355)

ในปี ค.ศ. 1799 องค์การที่เรียกว่า The Religious Tract Society ซึ่งเป็นองค์การเผยแพร่คริสตศาสนาในประเทศอังกฤษได้ก่อตั้งขึ้น และมีการจัดพิมพ์งานเขียนที่เป็นระบบและเป็นงานเขียนที่ดี มีคุณภาพ โดยมอบหมายให้ Hannah More ซึ่งมีชื่อเสียงในด้านการประพันธ์โคลงกลอนทางศาสนา ตลอดจนประพันธ์บทละครเวทีอิงศาสนาอีกด้วย (Jackson, ed. 1969 : 4) เป็นผู้รับผิดชอบในการทำหนังสือชุด ซึ่งเป็นที่รวมของหนังสือเล่มเล็ก ๆ ราคาถูกที่เขียนทางศาสนา หนังสือเหล่านี้เป็นการพิมพ์ซ้ำทั้งสิ้น และมีปรากฏในปี ค.ศ. 1817 เป็นต้นมา (ซึ่งเป็นแนวโน้มของการจัดพิมพ์หนังสือชุดในช่วงปลายศตวรรษที่ 17 จนถึงศตวรรษที่ 19) นอกจากนี้องค์การดังกล่าวยังได้จัดพิมพ์หนังสือขึ้นมาอีกจำนวนมาก โดยทำให้ขนาดของรูปเล่มและการพิมพ์ดีกว่าเดิม โดยใช้ตัวอักษรแบบแกะไม้ (woodcut) หนังสือแต่ละเล่มในชุดจะมีจำนวนหน้าไม่เกิน 16 หน้า เช่น เรื่อง "Labelled Penny Tales for the People" ปรากฏในปี ค.ศ. 1870 เป็นต้น (Todd 1979 : 72)

ในช่วงประมาณปี ค.ศ. 1832 องค์การต่าง ๆ ที่เผยแพร่คริสตศาสนาตามลัทธิ Methodist ตามแนวของ John Wesley ได้จัดพิมพ์หนังสือชุดขึ้นมาอีกลักษณะหนึ่ง คือ มีลักษณะเป็นจุลสาร และกำหนดออกตาม

ลำดับตัวเลข เนื้อหาเป็นเรื่องเกี่ยวกับนิกายอิงศาสนา และคำสอนของศาสนา คือ John Wesley นั้นเอง โดยใช้ภาษาง่าย ๆ เพื่อให้เข้าถึงผู้อ่านทุกระดับ มีการจัดพิมพ์ออกมาเป็นจำนวนมากอยู่ระยะหนึ่ง แล้วจึงค่อย ๆ สูญไปในที่สุด (Todd 1979 : 71)

ในช่วงตอนต้นของปี ค.ศ. 1920 เป็นต้นมา สมาคมตลอดจนสำนักพิมพ์ต่าง ๆ เริ่มจัดพิมพ์หนังสือชุดจากงานเขียนต้นฉบับ และหนังสือชุดมีราคาถูกลงพอที่จะหาซื้อได้ ในตอนกลางของศตวรรษที่ 19 หนังสือชุดจึงมีจำนวนมากและราคาถูกลงมาก เช่นกัน ดังปรากฏในข้อความที่ว่า "ในปี ค.ศ. 1850 โอกาสที่จะทำหนังสือให้มีราคาถูกลงนั้น ทำได้โดยการจัดพิมพ์ออกมาเป็นชุด เพราะหนังสือชุดจะช่วยโฆษณาตัวเองไปในตัว" (Sinkankas in Kent, Lancour and Daily, eds. 1979 : 255)

ในประเทศไอร์แลนด์ ได้มีการจัดพิมพ์หนังสือประเภทหนึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงหนังสือชุดเรียกว่า "chapbooks" ปรากฏในช่วงศตวรรษที่ 17 เป็นหนังสือเล่มเล็ก หน้า 16-32 หรือ 64 หน้าพับทบกันโดยไม่ได้เย็บรวมเล่ม มีลักษณะคล้ายหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน แต่มีขนาดเล็กกว่ามาก chapbooks นี้เป็นสินค้าเว้าขายร่วมกับของกระจุกกระจิกอื่น ๆ โดยพ่อค้าเร่ (chapman) เนื้อหาใน chapbooks เป็นพวกตำนานและนิทานเก่า ๆ ในสมัยโบราณ และสมัยกลาง รวมทั้งเทพนิยายต่าง ๆ ที่สนุกน่าอ่านแม้ว่าเนื้อหาของ chapbooks จะเขียนขึ้นด้วยสำนวนภาษาที่ไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ และไม่มีภาพประกอบเพราะสละสลวยจนเป็นเหตุให้พวกเขาหันไปซื้อหนังสือพิมพ์ที่การศึกษาพากันดูถูกหนังสือประเภทนี้ แต่ความสนุกสนานของเรื่องและภาพประกอบแบบแกะไม้ (woodcut) ทำให้ chapbooks เป็นที่ชื่นชอบของพวกเขาชั้นกลางโดยเฉพาะพวกเด็ก ๆ (กล่อมจิตต์ พลายเวช 2524 : 4-5)

ต่อมาในราว ๆ ปี ค.ศ. 1832-1838 องค์การเผยแพร่คริสต์ศาสนาที่เมืองกลาสโกว์ชื่อว่า Glasgow Religious Tract Society และโรงพิมพ์หลายแห่งในเมืองดับลิน (Dublin) ซึ่งเป็นตัวแทนขององค์การเผยแพร่คริสต์ศาสนาที่ชื่อว่า The Religious Tract and Book Society ประจำประเทศไอร์แลนด์ ได้จัดพิมพ์หนังสือชุดประเภท chapbooks ขึ้นมาชุดหนึ่งชื่อว่า Cheap Repository Tracts เนื้อหาของหนังสือเป็นเรื่องเกี่ยวกับคริสต์ศาสนา และขายในราคาถูก

หนังสือเล่มเล็ก ๆ เหล่านี้ แม้จะมีผู้ดำเนินการพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบดังกล่าวมาแล้วและไม่ว่าจะมีอิทธิพลอย่างมากในหมู่ผู้อ่านเพียงใดก็ตาม แต่กลับไม่ได้รับการยกย่องซึ่งมีผลให้ผู้ดำเนินการค่อย ๆ ลดการจัดพิมพ์ลง และล้มเลิกการจัดพิมพ์ไปในที่สุด (Todd 1979 : 72-73)

อย่างไรก็ตามเมื่อถึงช่วงศตวรรษที่ 20 ได้มีสำนักพิมพ์และหน่วยงานต่าง ๆ จัดพิมพ์หนังสือชุดออกมาแข่งขันกันอย่างมากมาย และเป็นที่น่าสนใจของวงการต่าง ๆ อีกด้วย ดังปรากฏในข้อเขียนของ Bishop (1914 : 99) ซึ่งเขียนไว้ในตอนต้นศตวรรษที่ 20 ว่า "ปัจจุบันเป็นยุคของหนังสือชุดมีการจัดพิมพ์หนังสือชุดออกมานับพัน ๆ ชุด และห้องสมุดส่วนมากก็หันมาให้ความสนใจหนังสือชุดกันมากขึ้น"

จากการที่สำนักพิมพ์ต่าง ๆ หันมาให้ความสนใจที่จะเพิ่มปริมาณการรวบรวมหนังสือแต่ละเรื่องจัดพิมพ์เป็นหนังสือชุดกันอย่างแพร่หลาย ทำให้มีผู้สนใจที่จะทำการสำรวจประเภทของหนังสือชุดที่จัดพิมพ์ขึ้น โดยในปี ค.ศ. 1964 Eleanora A. Baer ร่วมกับห้องสมุดรัฐสภาอเมริกันได้ทำการสำรวจประเภทของหนังสือชุดและผลการสำรวจได้แบ่งประเภทของหนังสือชุดออกเป็นอย่างน้อย 8 ประเภทตามเนื้อหา สำนักพิมพ์ ประวัติ

การพิมพ์ และผู้อ่านกลุ่มเป้าหมาย หนังสือชุดทั้ง 8 ประเภทนี้ ได้แก่

1. หนังสือชุดบันเทิงคดีสำหรับเด็กเยาวชน (Juvenile Potboiler Fiction Series) เป็นหนังสือนวนิยายสนุกสนาน ตื่นเต้นเร้าใจ มีลักษณะเด่น ๆ 3 ลักษณะคือ
 - 1.1. งานเขียนทั้งหมดในชุดหนึ่ง ๆ จะเขียนโดยนักเขียนคนเดียวกัน
 - 1.2. ตัวละครสำคัญของเรื่องจะปรากฏอยู่ในหนังสือทุกเล่มในชุดนั้น ๆ และจะมีอายุอยู่ในระดับเดียวกับผู้อ่าน ไม่มีการพัฒนาขึ้นแต่อย่างใด
 - 1.3. ขาดคุณภาพทั้งในด้านการเขียน ภาพประกอบ และส่วนประกอบภายนอก
2. หนังสือชุดบันเทิงคดีคุณภาพดีสำหรับเด็กเยาวชน (Juvenile Quality Fiction Series) หนังสือชุดประเภทนี้จะมีการกำหนดจำนวนหนังสือในชุดไว้แน่นอน เนื้อหาของหนังสือในแต่ละชุดจะเขียนอย่างพิถีพิถัน
3. หนังสือชุดสารคดีสำหรับเด็กเยาวชน (Juvenile Nonfiction Series) หนังสือชุดประเภทนี้จะมีเนื้อหาครอบคลุมหลายสาขาวิชา เหมาะสำหรับเด็กในวัยต่าง ๆ กัน
4. หนังสือชุดบันเทิงคดีสำหรับผู้ใหญ่ (Adult Potboiler Fiction Series) หนังสือชุดนี้เป็นหนังสือที่ประเภทเขียนขึ้นเพื่อความบันเทิงโดยเฉพาะ หนังสือแต่ละเล่มในชุดจะมีเค้าโครงเรื่อง แนวการเขียน ตัวละครสำคัญ ๆ บทเจรจาของตัวละคร ตลอดจนรูปแบบของหนังสือเหมือนกัน
5. หนังสือชุดของสำนักพิมพ์ที่มีขอบเขตกว้าง (Publisher's Series, Broad Scope) หนังสือชุดประเภทนี้จะมีเนื้อหาไม่ลึกซึ้ง เป็นลักษณะให้ความรู้แบบกว้าง ๆ เท่านั้น

6. หนังสือชุดของสำนักพิมพ์ที่มีขอบเขตแคบ (Publisher's Series, Narrow Scope) หนังสือชุดนี้จะมีเนื้อหาหลักซึ่งเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เหมาะสำหรับห้องสมุดมหาวิทยาลัยและห้องสมุดประชาชนขนาดใหญ่

7. หนังสือชุดทางค่านวิชาการ (Scholarly or Professional Series) หนังสือชุดประเภทนี้จัดพิมพ์ขึ้นมาเพื่อสนับสนุนทางค่านวิชาการและวิชาชีพสาขาใดสาขาหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้นเนื้อหาของหนังสือจึงเหมาะสำหรับผู้ที่สนใจทางค่านวิชาการเป็นพิเศษ

8. หนังสือชุดที่นำมาพิมพ์ซ้ำ (Reprint Series) หนังสือชุดประเภทนี้ประกอบด้วยงานเขียนที่เคยจัดพิมพ์มาก่อนแล้ว เหมาะสำหรับห้องสมุดเพื่อการวิจัย (Sinkankas, in Kent, Lancour and Daily, eds. 1979 : 255-269)

พัฒนาการจัดทำหนังสือชุดในประเทศไทย

การจัดทำหนังสือชุดในประเทศไทยนั้น หลังจากที่หมอบลัดเลย์ได้ตั้งโรงพิมพ์ขึ้นเป็นแห่งแรกในประเทศไทยแล้ว ก็ได้มีคนอื่น ๆ ตั้งโรงพิมพ์ขึ้นตามลำดับบุคคลที่มีความสำคัญในด้านการจัดพิมพ์หนังสือชุดในประเทศไทยเป็นคนแรกก็คือ Samuel John Smith ได้ตั้งโรงพิมพ์ขึ้นอีกแห่งหนึ่ง ในปี พ.ศ. 2411 โดยตั้งอยู่ที่ตำบลบางคอแหลม ชื่อว่าโรงพิมพ์กรูสมิท พิมพ์หนังสือทั้งปกอ่อนและปกแข็ง ส่วนใหญ่พิมพ์หนังสือประโลมโลกเป็นสมุดเล่มเล็ก ๆ เนื้อเรื่องเก่าเล่มสมุดไทยและพิมพ์ปกอ่อนชายเล่มละ 1 สลึง จึงมีคำกลอนว่า "เล่มสลึงพั่งรู้ท่านผู้ซื้อ" ทำขายเป็นเล่มเล็ก ๆ เช่นนี้เรื่อยไปจนกว่าจะจบทั้งเรื่อง (อำเภอ จันทรจิระ 2516 : 240-241) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2413 ได้จัดพิมพ์บทกลอน นิราศ และสุภาษิตต่าง ๆ เรื่องสำคัญที่จัดพิมพ์ก็คือเรื่องพระอภัยมณี พิมพ์ชายทีละเล่มสมุดไทย ราคาเล่มละ 1 สลึง (กำธร สถิรกุล 2515 : 215) ดังนั้นจึงสมควรกล่าวได้ว่า หมอสมิทเป็น

บุคคลแรกที่เริ่มการจัดพิมพ์หนังสือชุดในประเทศไทย ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการจัดทำหนังสือชุดในประเทศไทยสมัยต่อมา

การจัดพิมพ์หนังสือชุดโดยคนไทยนั้น เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2457 คือการจัดพิมพ์หนังสือชุดพงศาวดาร การจัดพิมพ์เล่มแรกคือ ภาคที่ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2457 แล้วจัดพิมพ์เรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน รวมทั้งสิ้น 81 ภาค เหตุที่มีการจัดพิมพ์ประชุมพงศาวดารขึ้นมาเช่น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงพระนิพนธ์อธิบายไว้ในคำนำเมื่อพิมพ์ครั้งแรกว่า "เนื่องจากสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระมaturanามีพระประสงค์จะพิมพ์หนังสือแจกในงานศพหม่อมเจ้าตัญยวรรณฯ ท.จ. ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาดุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงษ์ ซึ่งได้สิ้นชีพตักษัย เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 5 ธันวาคม แรม 12 ค่ำ เดือน 12 ปีชวด จัตวาศก พ.ศ. 2455 มีรับสั่งให้กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณเลือกหาหนังสือซึ่งควรพิมพ์ให้เป็นการพระกุศล คณะกรรมการเห็นพร้อมกันว่าในสมัยนี้มีผู้เอาใจใส่ในการศึกษาโบราณคดี มีพงศาวดาร เป็นต้น มากขึ้นตามพระราชนิยมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ความลำบากของผู้ศึกษามีอยู่ ด้วยหาหนังสือตรวจสอบได้ยาก เพราะหนังสือพงศาวดารและตำนานเก่าโดยมากยังมีได้มีการจัดพิมพ์ขึ้นมาบ้าง พิมพ์แล้วจำหน่ายหมด ไปเสียแล้วบ้าง บางทีที่พอจะหาได้ก็เป็นฉบับที่คลาดเคลื่อนไม่สมควรที่จะใช้ในการตรวจสอบ ศึกษาไปเสียบ้าง ความต้องการหนังสือพงศาวดารและตำนานเก่าที่เป็นฉบับที่ดี จึงมีแก่ผู้ศึกษาอยู่ทั่วไป ด้วยเหตุดังกล่าวจึงได้มีการจัดพิมพ์หนังสือชุดประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 1 ขึ้นในปี พ.ศ. 2457 และพิมพ์ต่อ ๆ มา" (ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ 2506 : 1-3)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2467 ได้มีการจัดพิมพ์หนังสือชุดศิลาจารึก โดยมหาเสวกโท พระยานุกูล (อวบ เปาโรหิตย์) ปธ. ปม. ทจว. รัตนวปร. 3 อุปราช-มณฑลภาคอีสานในสมัยนั้น ซึ่งได้คำริที่จะจัดพิมพ์เรื่องในศิลาจารึกเพื่อบำเพ็ญบุญครบ 4 รอบ โดยได้นำความไปปรารภกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พระองค์จึงได้โปรดให้ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ ซึ่งเป็นบรรณารักษ์หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครสมัยนั้น ทำหน้าที่ในการอ่านและแปลจารึกที่ค้นพบในประเทศไทย ด้วยทรงเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญทั้งภาษาและอักขระของประเทศทางตะวันออก แต่ศิลาจารึกมีจำนวนมากจึงยังไม่เสร็จทั้งหมด อย่างไรก็ตามกรมพระยาดำรงราชานุภาพ โปรดแบ่งให้พระยาราชานุกุลนำไปจัดพิมพ์เพื่อการบำเพ็ญกุศลดังกล่าวมาแล้ว 1 ตอน คือ ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1 ซึ่งเป็นจารึกกรุงสุโขทัยที่พบก่อน พ.ศ. 2467 นั้นเอง (ประชุมจารึกสยาม ภาคที่ 1 จารึกสุโขทัย 2467 : คำนำ)

ต่อมาได้มีผู้จัดทำหนังสือชุดนี้ขึ้นมาจำนวนมาก โดยในภาครัฐบาลนั้นส่วนมากจะเป็นทางด้านวิชาการหรือการเสนอผลการดำเนินงาน การค้นคว้า วิจัยของหน่วยงานต่าง ๆ และยังมีหน่วยงานบางแห่งจัดทำออกมาในรูปของสารคดีที่น่าสนใจที่ผู้อ่านทั่วไปสามารถอ่านได้ เช่น สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้จัดทำหนังสือชุดชื่อว่า “หนังสือแปลของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้มีหนังสือภาษาไทยที่เป็นประโยชน์และราคาเขาออกเผยแพร่ในหมู่นิสิต นักศึกษาและประชาชน หนังสือชุดนี้จัดพิมพ์ออกมาแล้ว 65 เรื่อง เป็นต้น ส่วนในภาคเอกชนนั้น สำนักพิมพ์ต่างๆ เป็นผู้รวบรวมขึ้นมาในระยะแรกมักจัดทำพวกนวนิยายอิงพงศาวดาร และนวนิยายกำลังภายในที่แปลมาจากเรื่องเดิมของจีน ต่อ

มาสำนักพิมพ์หลายแห่งได้หันมาให้ความสนใจในการจัดพิมพ์หนังสือชุดที่เป็นสารคดีมากขึ้น เช่น สำนักพิมพ์เมืองโบราณ จัดพิมพ์หนังสือชุดกรุงเทพ ฯ สองศตวรรษ ชุดจิตรกรรมฝาผนัง เป็นต้น

ความสำคัญของหนังสือชุด

จากการที่ได้มีผู้สนใจในการจัดทำหนังสือชุดกันอย่างมากเป็นลำดับ ทั้งในต่างประเทศและในประเทศ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ซึ่งจะเห็นว่าหนังสือชุดเป็นหนังสือประเภทหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในวงการธุรกิจการผลิตหนังสือ และถ้าหากจะมองให้ลึกซึ้งลงไป หนังสือชุดยังมีความสำคัญในตัวของมันเองอีกด้วย กล่าวคือ

1. ในด้านวิชาการ-หนังสือชุดมีความสำคัญในด้านวิชาการเพราะเป็นการเสนอวรรณกรรมในสาขาวิชาเดียวกันโดยต่อเนื่อง เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้อ่านที่สนใจการค้นคว้าให้ลึกซึ้งเฉพาะด้าน
2. ในค่านางานห้องสมุด-ดังได้กล่าวมาแล้วว่าหนังสือชุดเป็นการเสนอวรรณกรรมในสาขาวิชาเดียวกันโดยต่อเนื่อง ดังนั้นจึงสะดวกในการจัดหาหนังสือเข้าห้องสมุด ตลอดจนประหยัดค่าใช้จ่าย และเวลาในการติดตามหนังสือประเภทเดียวกันอีกด้วย โดยที่ห้องสมุดอาจบอกรับหนังสือชุดนั้น ๆ โดยวิธีการสั่งซื้อประจำ (standing order) กับสำนักพิมพ์หรือร้านหนังสือที่เป็นตัวแทนจำหน่ายก็ได้

ในการสั่งซื้อหนังสือเข้ามาในห้องสมุดนั้น ยังมีผลต่อการจัดหมู่และทำบัตรรายการ ตลอดจนการให้บริการอีกด้วย กล่าวคือ หนังสือชุดที่มีรายการที่จะช่วยในการเข้าถึง (access point) เพิ่มเติมจากหนังสือทั่วไป คือ ชื่อหนังสือชุด (series title) และบรรณารักษ์อาจทำบัตรรวมหนังสือชุดโดยแสดงรายการหนังสือในชุดทุกเล่มที่ห้องสมุดมีไว้ในบัตรใบเดียวกัน เพื่อให้

หนังสือชุดรวมอยู่ด้วยกัน ทำให้ผู้ใช้สามารถค้นหาหนังสือที่อยู่ในชุดเดียวกันได้โดยง่าย

3. ในด้านธุรกิจ-หนังสือแต่ละเล่มในชุดจะช่วยโฆษณาซึ่งกันและกัน โดยในการจัดทำหนังสือชุด จะทำรายชื่อหนังสือในชุดไว้ทั้งหมดในใบหุ้มปกหนังสือของแต่ละเล่มด้วยนั่นเอง สิ่งที่น่าสนใจที่สำนักพิมพ์ควรพิจารณาอย่างรอบคอบคือคุณภาพของหนังสือแต่ละเล่มในชุด เพราะหนังสือแต่ละเล่มที่จัดพิมพ์ออกมานั้นจะเป็นสิ่งที่นำชื่อเสียงมาสู่หนังสือทั้งหมดในแต่ละชุด (Watts 1962 : 263)

ในปัจจุบันธุรกิจการผลิตหนังสือชุดเป็นที่แพร่หลาย นอกจากนี้นักเขียนหนังสือประเภทอ้างอิงที่มีชื่อเสียงหลายเล่มดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุมบรรณานุกรมของหนังสือชุดอย่างจริงจังอันจะมีผลให้มีการจัดพิมพ์หนังสือชุดต่อไป ทราบเท่าที่สังเกตพิมพ์ยังเป็นสื่อสำคัญในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร

(รายละเอียดเพิ่มเติม ติดตามอ่านได้จากวิทยานิพนธ์ เรื่อง "หนังสือชุดที่องค์การค่าของคุรุสภาจัดพิมพ์" โดยนางสาววลัยพร สมบูรณ์ ที่เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2530)

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มจิตต์ พลายเวช. *หนังสือสำหรับเด็ก*. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- กัศกร สติกรกุล. *หนังสือและการพิมพ์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2515.
- ประชุมจารึกสยามภาคที่ 1 จารึกสุโขทัย. ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ชำระและแปล. (ม.ป.ท.) : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2467.
- ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 1. พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2506.
- สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์. *บรรณานุกรมและบรรณานิตยน์สังเขปหนังสือชุดต่าง ๆ ขององค์การค่าคุรุสภา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2528.
- อำเภอ จันทรจิระ. *วิวัฒนาการการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วรรณศิลป์, 2516.
- Bishop, William Warner. *Practical Handbook of Modern Library Cataloging*. Baltimore : Williams Wilkins, 1914.
- Buckly, J.M. "Methodists." *The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge* 7 (1968) : 355.
- Gorman, Michael, and Winkler, Paul W. *Anglo-American Cataloging Rules*. 2nd ed. Chicago : American Library Association, 1987.
- Jackson, Samuel Macauley, ed. "More, Hamnash." *The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge* 8 (1969) : 4.
- Sinkankas, George M. "Series." *Encyclopedia of Library and Information Science* 27 (1979) : 250-271.
- Todd, William B. "Book in Series." In *Collectible Books : Some New Paths*, pp. 68-88. Edited by Jean Peters. New York : R.R. Bowker, 1979.
- Watts, Franklin. "A Publisher Looks at Series." *Library Journal* 87 (15 January 1982) : 263-264.